

9. Бендера І.М. Організація самостійної роботи студентів агроінженерних спеціальностей: Монографія. Наукметодцентр аграрної освіти. – К., 2007. – 364с.
10. Дуганець В.І., Бендера І.М., Рудь А.В., Янковський В.А., Шовдра О.М. Організація наскрізної практичної підготовки студентів із спеціальності “Механізація сільського господарства”. Наука і методика: збірник науково-методичних праць/ Редколегія: А.Ф. Бойчук (гол. ред.). та ін. – К.: Аграрна освіта, 2007. – Вип. 9. – с. 65–74.

Бендера І.Н., Дуганець В.І., Дуганець В.І.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАНЯТИЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ЗА ИНДИВИДУАЛЬНЫМ ГРАФИКОМ

В статье приведены методические принципы организации занятий за индивидуальным графиком в высших учебных заведениях аграрного образования для разных категорий студентов, которые трудоустраиваются, проходят стажировки, находятся на лечении, присматривают за детьми или больными родственниками, принимают участие в спортивных мероприятиях и художественной самодеятельности, имеют возможность полного выполнения учебных программ по содержанию и объемами.

Ключевые слова: организация, индивидуальный график, график учебного процесса, технология, стажировка, учебный процесс, высшее учебное заведение, аграрное образование.

Bendera I.N., Duganec V.I., Duganec V.I.

FEATURES OF ORGANIZATION OF EMPLOYMENTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS AFTER THE INDIVIDUAL GRAPH

In the article methodical principles of organization of employments are resulted after the individual graph in higher educational establishments of agrarian education for the different categories of students which are placed in a job, internships pass, are on treatment, look after children or sick relatives, take part in sporting measures and artistic independent action, at are in a position of complete implementation of on-line tutorials on maintenance and by volumes.

Key words: organization, individual graph, graph of educational process, technology, internship, educational process, higher educational establishment, agrarian education.

УДК 378.016: 34 (043)

Кічук Я.В.

ПРАВОВА ОСВІТА СТУДЕНТІВ: ПРІОРИТЕТНІСТЬ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ З НОРМАТИВНИМИ АКТАМИ

У статті розглянуто дидактичні ресурси університетського циклу правових навчальних дисциплін у контексті випереджувального розвитку у майбутніх фахівців навичок аналітичної роботи з нормативно-правовими актами.

Ключові слова: компетенція, правова освіта, майбутні фахівці.

Правова освіта студентської молоді потребує суттєвого вдосконалення у контексті реалій сьогодення, що, з одного боку, зумовлено актуалізацією євроінтеграційних процесів, які відбуваються у вітчизняній освітній галузі, з іншого – неспроможністю традиційних підходів забезпечити стійку просоціальну активність і правомірну поведінку учнівської молоді, що позначається на ускладненні її правової соціалізації. Зазначене набуває особливої гостроти, якщо виходити із вагомості правової освіти для тих майбутніх фахівців, які за особистісно-професійним призначенням мають безпосередньо впливати на підвищення соціально-правового імунітету суспільства.

Обізнаність, зокрема, майбутнього соціального педагога у нормативному забезпеченні соціально-правового захисту дітей складає актуальну проблему вищої школи. Розробкою

підходів до її розв'язання опікується низка дослідників (Н. Агарова, О. Караман, І. Ковчина, Ж. Петрочко). Системостворювальну роль у професії соціального педагога складає правозахисна місія фахівця. Аналіз правової літератури, в якій безпосередньо або опосередковано висвітлюються питання, пов'язані з оптимізацією правової освіти студентів в умовах вищої школи (М. Подберезський, В. Синьов, Л. Фацечко, М. Фіцула) засвідчує, що науковці визнають вирішальне значення у цьому плані інтерактивних технологій викладання нормативних навчальних дисциплін правового циклу. Існує думка (К. Приходченко) про принципову вагу й середовищного підходу, який вимагає створення у вищій школі “творчого освітньо-виховного середовища” [2: 25]. Натомість ще й досі недооціненою залишається вагомість аналітичної роботи студентів із нормативно-правовими актами.

Вивчення й узагальнення досвіду діяльності соціальних педагогів Одещини засвідчує, що значна частка з них працює у загальноосвітніх закладах. Будь-який напрям роботи соціального педагога має базуватися на відповідному нормативно-правовому підґрунті. А такими напрямками виступають: охорона дитинства; організація в школі гуманітарних акцій; невідкладна допомога дітям, які потрапили у проблемну ситуацію; соціально-педагогічне обстеження мікрорайону школи задля збагачення педагогічної потужності шкільного середовища; соціально-педагогічне консультування; медико-психологічна консультативна допомога; соціальна паспортизація навчальних колективів та школи у цілому; підтримка дитячих громадських ініціатив, шкільного самоврядування; посередницька діяльність у підсистемі “учень – вчитель – батьки”, “учень – шкільний колектив”; сприяння процесу розвитку професійно-орієнтованої додаткової освіти дітей; інформаційно-педагогічна, соціально-правова діяльність. Провідним напрямом роботи соціального педагога в сучасній загальноосвітній школі є правове виховання учнівської молоді, соціально-профілактична робота в педагогічному колективі, забезпечення прав та соціально-правовий захист інтересів дітей, дослідницька діяльність, спрямована на діагностику рівня правової культури учнів. Отже, обізнаність у сфері юриспруденції, основних галузях права виступає не бажаною, а винятково важливою передумовою його успішної професійної діяльності.

У будь-якій діяльності, у тому числі й соціально-педагогічній, реалізується інформаційно-комунікативна функція. Що містить у собі комунікативний аналіз? Це й оцінка конкретики соціально-педагогічної ситуації, окреслення проблеми, зокрема, правового характеру, і вибір комунікативної стратегії, і комунікативної тактики, де враховуються можливості для успіху при виборі підходу.

Принагідно відмітимо, що сучасна психологічна наука розмежовує поняття “спілкування” і “комунікація”. Особливого пояснювального значення у цьому відношенні набуває, на нашу думку, наукова позиція Б. Ломова [1: 266]. Так, виокремлюючи провідні класи функцій спілкування, науковець уважає виключною роль комунікативної з-поміж інших. Він зазначає, що в інформаційно-комунікативній, регуляційно-комунікативній та афективно-комунікативній його сторонах специфічним чином проявляється внутрішній зв'язок комунікативної функції психіки з когнітивною і регулятивною.

Зауважимо, що соціальний педагог має бути здатним до роботи з соціально-правовою інформацією. Таку інформацію здебільшого трактують як таку, що стосується відносин (у тому числі й правових) їх взаємодій, потреб, інтересів. Комунікацію з позиції екзистенціалістської філософії К. Ясперс трактує як “життя з іншими”, що здійснюється реально багатьма засобами.

З огляду на своєрідність професійних завдань, соціальний педагог має бути обізнаний і в інформаційно-аналітичних технологіях, зокрема, вміти технологічно обробляти правову інформацію.

У контексті вищевикладеного актуалізується такий аспект цієї проблеми: якими є пріоритетні напрямки педагогічних зусиль викладача правових навчальних дисциплін у вищій школі, спрямовані на формування у майбутніх соціальних педагогів автоматизованих умінь аналітичної роботи з нормативно-правовими актами? Йдеться про особливу особистісно-професійну якість, що набуває вирішального значення у компетентному

опануванні фахівцем джерельною базою нормативно-правового змісту (міжнародного рівня, національного рівня – нормативні документи, що визначають координати правореалізаційної, правозахисної діяльності соціального педагога).

Зауважимо, що з поглибленням наукового пізнання правозахисної діяльності соціального педагога пов'язане дослідження О. Шульги [3]. У ньому, зокрема, правозахисна діяльність фахівця соціальної сфери визначається як “професійна діяльність, спрямована на захист прав дитини, сприяння реалізації правових гарантій різних категорій дітей, підвищення правової культури дітей, їхніх батьків і педагогів, а також формування їхніх переконань, ціннісних орієнтацій і світосприйняття на основі поваги до прав людини і громадянина за умов дотримання законодавчо регламентованих процедур” [3: 38–40]. На наш погляд, значний практичний інтерес становить уявлення дослідника про педагогічний правозахисний процес, у якому ним розрізняється суб'єктивне й об'єктивне забезпечення соціально-правової захищеності дитини.

Визначаючи наукову позицію щодо змістового навантаження понять “правореалізаційна”, “правозахисна” діяльність майбутнього соціального педагога, підкреслимо таке. По-перше, ці види діяльності є специфічними формами активного ставлення студента до соціально-педагогічної дійсності, мають усвідомлений характер, оскільки в них простежується і мета, і засіб, і результат та сам процес діяльності. Отже, йдеться про свідому зміну й перетворення, про спрямовану активність суб'єкта означених видів діяльності. По-друге, виходячи із намагання в умовах університетської підготовки студента забезпечити його спроможність організувати правореалізаційну, правозахисну діяльність, слід урахувати існуючі у цьому відношенні методологічні орієнтири. Зокрема, розуміння процесу організації діяльності як впорядкування цієї діяльності у цілісну систему з чітко визначеними характеристиками, логічною структурою (суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, засоби, методи, результат діяльності) та самим процесом її здійснення через етапність. По-третє, якщо йдеться про правореалізаційну діяльність, то в ній домінують є здатність майбутнього фахівця встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, накопичуючи при цьому досвід розв'язання правових проблем, що містять соціально-педагогічні ситуації. А, у правозахисній діяльності базовою характеристикою виступає здатність студента приймати обґрунтовані законодавчими нормами професійні рішення, підґрунтям яких є його спроможність орієнтуватися у правових явищах – основі вчинення дій, спрямованих на встановлення і захист правових відносин.

До вищезазначеного додамо, що правореалізаційні, правозахисні види діяльності майбутнього соціального педагога зумовлені такими його функціональними сферами, як охоронно-захисна і попереджувально-профілактична. Реалізація цих функцій вимагає від фахівця компетентного втручання, базою якого є мобільність правових знань перш за все “першоджерел” – “букви” нормативно-правових документів.

Отже, спираючись на логічну структуру будь-якої діяльності особистості, правореалізаційні, правозахисні види діяльності мають: суб'єкт – об'єкт (майбутній соціальний педагог і вихованець), предмет (правові відносини), форми, засоби (провідним із яких є формування ціннісного ставлення до права), прогнозований результат (розв'язання складної життєвої ситуації вихованця правовими шляхами). Правореалізаційні, правозахисні види діяльності майбутнього соціального педагога розуміються як сукупність планомірних соціально-педагогічних його дій, спрямованих на утвердження правових цінностей у соціумі.

Проведені нами попередні дослідження засвідчили, що, дбаючи про підготовку конкурентоспроможного соціального педагога на основному етапі його професійного становлення – в умовах університетського навчання, принципово важливо сформулювати відповідність фахівця (компетенція – від лат. досягати, відповідати, підходити) за такими параметрами: “інструментальні” (знання, вміння), “термінальні” (досягнення). Конкретизуємо компетенції майбутнього соціального педагога, що умовно об'єднані у групу “інструментальні”, зокрема, у розрізі “фахові правові знання” (основи соціальної політики держави та соціально-правового захисту дітей і молоді; особливості потреб та інтересів

різних вікових груп дітей та молоді; специфіка роботи в різних мікросоціумах; особливості соціальної роботи з сім'єю, різними групами дітей та молоді; функції державних та недержавних організацій у системі соціально-педагогічної та соціально-правової діяльності тощо), а також “спеціальні правові знання” (тезаурус юридичних термінів; понятійно-категоріальні виміри права; загальні основи права та профільних галузей права; зміст базових міжнародних і вітчизняних документів з прав людини; система ефективних механізмів захисту прав дитини; соціально-правові основи створення єдиного реабілітаційного простору у зв'язку з порушенням прав дітей; основи правової психології та превентивної педагогіки; основи ювенальної юстиції, діяльності уповноваженого з прав дитини тощо).

Окреслимо змістове навантаження досліджуваного явища за параметром “фахові правові вміння” (інтегрований характер організаторських умінь; комунікативні; уміння конструювати продуктивно-орієнтовану власну поведінку й інших учасників; уміння перевести проблемну ситуацію в педагогічну; уміння проектувати свою позицію в проблемній соціально-правовій ситуації; уміння виявляти конфіденційність тощо), а також “спеціальні правові вміння” (уміння виявляти активність у сфері правового регулювання реалізації прав дітей; уміння встановлювати правові відносини з суб'єктами зовнішнього середовища; уміння розпізнавати ознаки правових явищ у соціально-педагогічній діяльності; уміння творчо тлумачити норми права; уміння професійно здійснювати правореалізаційну, правозахисну діяльність; уміння приймати правове рішення і здійснювати правові дії відповідно до чинного законодавства тощо).

Відтепер деталізуємо таку характеристику компетенції, як “досягнення” (“термінальна”), зокрема, за виявом правової культури майбутнього соціального педагога: через культивування правового поля життєдіяльності вихованця; прискорення поступу країни до правової держави; “права людини починаються з прав дитини”; “правова норма є регулятором соціально-педагогічної діяльності”; усвідомлене виконання правореалізаційних, правозахисних функцій професійної діяльності.

Не менш суттєвим нам видається окреслення обсягу компетенції, яку умовно можна назвати “здатність брати на себе відповідальність” в межах підсистеми “професійна роль – громадянське суспільство – правова держава”. В розробці відповідного блоку вимог це виглядає таким чином: блок “професійна роль” (соціально-правове втручання має бути тільки успішним; справедливість і розумність правового поля виконуваної правореалізаційної, правозахисної діяльності); блок “громадянське суспільство” (самоідентифікація зі статусом громадянина; задіяність міжнародних, державних, регіональних механізмів захисту прав дітей, використовуючи потужність існуючих інститутів громадянського суспільства); блок “правова держава” (служіння закону як найвищій цінності; утвердження закону як універсального механізму права).

Отже, з огляду на вищевикладене стають зрозумілими вимоги, які слід урахувати у процесі формування у студентів здатності до аналітичної роботи з нормативно-правовими актами, де домінантою є сформованість критичного мислення, саморефлексія, самооцінка. А це проектується на загальній спроможності студента “мобілізувати” правові знання, вміння і навички, свій досвід щодо виконання дій у ситуаціях соціально-правового характеру.

Наш досвід викладання нормативних правових навчальних дисциплін із урахуванням зазначених вимог доводить можливість результативного впливу на активне сприйняття студентами правової інформації, їх спроможність моделювати власну особистісно-професійну позицію у зв'язку із опрацюванням нормативно-правових документів. Аналізуючи порядок подання заяв, позовних заяв, скарг, клопотань, що подаються до суду з огляду на провадження у цивільних, кримінальних справах, у зв'язку з конституційним провадженням, а також провадженням в Європейському суді з прав людини, майбутній фахівець занурювався у практичну роботу навіть щодо складання документів юридичного характеру.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо із дослідженням методичного супроводу аналітичної роботи студентів з нормативно-правовими документами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – Москва, 1984. – 444 с.
2. Приходченко К. Середовищний підхід до навчання та виховання молоді // Шлях освіти. – 2010. – №3. – С. 22–27.
3. Шульга А.А. Подготовка социального педагога к правозащитной деятельности в системе высшего профессионального образования. – Новосибирск, 2006. – 172 с.

Кичук Я.В.

ПРАВОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ СТУДЕНТОВ: ПРИОРИТЕТНОСТЬ АНАЛИТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С НОРМАТИВНЫМИ АКТАМИ

В статье рассмотрены дидактические ресурсы университетского цикла правовых учебных дисциплин в контексте опережающего развития у будущих специалистов навыков аналитической работы с нормативно-правовыми актами.

Ключевые слова: компетенция, правовое образование, будущие специалисты.

Kichuk I.V.

LEGAL EDUCATION OF STUDENTS: THE PRIORITY OF ANALYTICAL WORK ON REGULATIONS

The article deals with didactic recourses of university legal education cycle in the context of development of future specialists' skills of analytical work on regulations.

Key words: competence, legal education, future specialists.

УДК 378.147

Авершин А.О., Яковенко Т.В.

СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Статтю присвячено розгляду компонентів системи становлення психолого-педагогічної компетентності студентів інженерно-педагогічного ВНЗ та обґрунтуванню педагогічних умов, що сприяють ефективному функціонуванню системи становлення психолого-педагогічної компетентності майбутнього інженера-педагога.

Ключові слова: психолого-педагогічна компетентність, становлення психолого-педагогічної компетентності, інженер-педагог.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства ознаменований становленням нової парадигми освіти, націленої на розвиток особистості в динамічно змінному світі. Відповідно до цього змінюються вимоги, що ставляться до професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Сучасний педагог професійної школи повинен стати кваліфікованим фахівцем, що добре знає не тільки свій предмет, але й здатним до різнобічної професійної й соціально-культурної діяльності, творчому саморозвитку. Однак, за даними АПН України, підготовка молодих фахівців більш ніж на дві третини не відповідає існуючому й перспективному попиту на ринку праці. Необхідно оптимізувати в цілому систему професійної підготовки відповідно до змін, що відбуваються в економічній і соціальній інфраструктурі, бо інноваційний підйом якісного розвитку всієї країни на новому рівні можливий при наявності компетентних фахівців.